

Imre Attila

An Introduction to Translator Studies

**Braşov: Editura Universităţii „Transilvania”. 2020. 218 pp,
ISBN 978-606-19-1285-8**

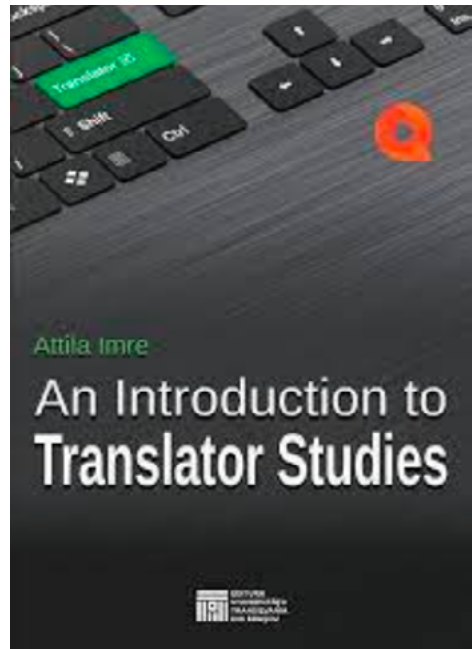
Sárvári Kinga Fanni

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: sarvarikingafanni@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-4085-0811>

Imre Attila, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem tanára és a Partiumi Keresztény Egyetem docense összetett feladatra vállalkozott *An Introduction to Translator Studies* című művének megírásával. A műfaját tekintve leginkább felsőoktatási tankönyvként leírható munka egyrészt a fordítástudomány klasszikusai előtti tiszteletadás jeleként a nagy elődök-höz számos ponton kapcsolódva összefoglaló jellegű tárgyalását kívánja adni a fordításról mindaddig megszerzett ismereteinknek, másrészt mindezt egy speciális szemüvegen keresztül, a fordító szemszögéből kívánja áttekinteni. Ez a kettősség már a címválasztásnál tetten érhető, hiszen a fordításelméletként és -tudományként egyaránt ismert, azóta önálló kutatási területté fejlődött interdiszciplína Holmes (1972) óta bevett nevének (a *Translation Studies* kifejezésnek) látszólag apró módosításával a szerző – Chesterman (2009) nyomdokaiba lépve – már a címben elköteleződik a téma fordítóközpontú feldolgozása mellett, és ehhez a kiindulási alapelvhez a könyv teljes terjedelmében következetesen tartja is magát.

Ahogy Fazakas Noémi is megjegyzi a műhöz írt első előszóban (*Foreword*), a fordító középpontba helyezésének gesztusa visszavezethető egészen George Steiner 1975-ös megjelenésű, *After Babel* című könyvéig, melynek szerzője a fordítást már akkoriban sem csupán a kommunikációtudomány egyik ágának, egyfajta izolált jelenségnek tartotta, hanem olyan antropológiai tevékenységnek, mely két (vagy több) nyelv találkozásakor természetesen fellép. Megvalósulásában pedig a kulcsszerepet az a megbízott személy (agent, esetünkben a fordító vagy tolmács) végzi, aki háttérének, körülményeinek és személyes kompetenciáinak köszönhetően képes a kommunikációs nyelvi szakadék áthidalására. Indokolt tehát, hogy a fordításról való tudományos és közgondolkodásban is nagyobb figyelmet kapjon. A magyar terminussal az utóbbi évek fordítástudományi publikációiban több alkalommal is „fordítótudománynak” nevezett (Klaudy 2019: 144, Malaczkov 2022: 89), születőben lévő kutatási részterület létjogosultságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy máris kiterjedt kapcsolatrendszer köti össze más tudományágak (antropológia, kognitív és viselkedépszichológia, infokommunikációs és nyelvtechnológiai irányzatok, sőt szervezetfejlesztés, menedzsment és marketing) képviselőinek eredményeivel, interdiszciplináris beágyazottsága tehát termékenyítőleg hatott már eddig is a legkülönbözőbb elméleti megalapozottsággal és módszerekkel végzett kutatásokra, melyek valamilyen módon kapcsolódtak a nyelvi közvetítéshez, illetve az azt végző személyekhez.

A fordítóközpontú, egyúttal pragmatikai meghatározottságú megközelítésből következően, hogy munkájában Imre Attila a gyakorlati élet perspektívájából láttatja a fordítást, mely fogalom jelentései közül jól megfér egymás mellett a mesterség, üzlet, termék és szolgáltatás témaköre is. A fordítás mint összetett társadalmi és szociokulturális jelenség így nyeri el aktuális helyét a 21. századi globális nyelvi szolgáltatóipar keretein belül, és válik professzionális (de legalábbis professzionalizálódó) szolgáltatásnyújtássá, melynek végzése nem volna lehetséges olyan nyelvi szolgáltatók, a fordítók nélkül, akik tudatában vannak valamennyi, tőlük elvárt kompetencia és szolgáltatói felelősségréteg fontosságának. A fordítói tevékenységek, feladatok, folyamatok, termékek és szolgáltatások előtérbe helyezése meghatározza a könyv elméleti háttérét adó művek összeválogatását, illetve az egymást követő fejezetek felépítésének és sorrendiségének logikáját is. Az elméleti fejtegetések a kultúra, kommunikáció, nyelv és többnyelvűség kulcsfogalmaira építve készítik fel az olvasót a gyakorlatból és életből vett témák befogadására, melyek érintik a fordító személyiségjegyeit, szakmai elégedettségét, illetve az átfogó ügyfélmenedzsmentet is. Az elméleti és gyakorlati részek egyensúlyának megteremtésében nagy szerepet kap a szerző személye, aki tapasztalt tolmács, fordító és tanár lévén számtalan példával illusztrálja mondanivalóját, melyek segítségével még a tapasztalatlanabb vagy akár pályakezdő fordító számára is érthetővé, sőt átélhetővé válik a közvetített tartalom.

A mondanivaló hitelességét erősíti, hogy a szakma napfényes területein túl annak árnyoldalairól, a nehézségekről is őszinte képet kap az olvasó. Mindebbe a szerző nemzetiségének, állampolgárságának és munkanyelveinek (magyar, román,

angol) metszetében a globális jelenségeken túlmenően az Európai Unió, és azon belül a romániai és magyarországi fordítópiac helyzetének tükrében részletesebben is betekintést nyerhetünk. Szó esik a pályára, valamint piacra lépés követelményeiről, a jogszabályok adta keretokról, illetve a saját vállalkozás indításának lehetőségeiről és buktatóiról is. A fordítás általános jellemzőitől a fordítás-, kapcsolati és szerződésmenedzsmenten (*managing cont[r]acts*) át jutunk el a fordító státuszáról szóló negyedik nagy fejezethez, mely a szerző saját bevallása szerint is a mű egyfajta hangulati mélypontjaként értékelhető, amennyiben nem szépíti meg a fordítóként érvényesülni vágyó piaci résztvevők helyzetét, ugyanakkor hangvétele mindenképpen indokoltnak tekinthető a vázolt folyamatok tükrében. Feltételezhető, hogy amennyiben egy kezdő fordítót vagy fordítójelöltet nem rettentenek el a részletezett megélhetési nehézségek, a lehetséges stressz- és konfliktusforrások kimeríthetetlen tárháza, a versenyképességi versenyfutás örökös kényszere, illetve a társadalmi megbecsültségnek inkább hiánya, mint megléte, az olvasottak alapján tudatosabban készülhet fel a várható akadályokra, hogy kellő elszántsággal felvértezve eredményesebben ugorhassa meg azokat a professzionális nyelvi szolgáltatóvá válás rögzös útján.

A teljes könyv címében már megfigyelt nyelvi lelemény (*Translation vs. Translator Studies*) visszaköszön például az egyes alfejezetekben is, így például a már említett *contact/contract* fogalom pár többször előforduló alkalmazásakor is. Újszerűen hat a *Managing cont(r)acts* című fejezeten belül a *Happy clients* és *Happy translations* utóbbit megszemélyesítő összekapcsolása is: míg a boldog és elégedett ügyfél státuszába a megrendelőt a fordító hitelessége és rugalmassága (*Credibility & flexibility*), a szolgáltatásnyújtást követő kiegészítő figyelmességek és extra rendelkezésre állás (*After-service*) segíthetik, addig a „boldog fordítás” alcím ennek következményeit hivatott lefedni, tehát az elégedett ügyfelek által adott visszajelzések, a növekvő szakmai elismertség és megbecsültség, valamint az egyre javuló munkafeltételek háromszögében boldog fordítóként végzett jó minőségű munkát, mely hosszú távon a legnagyobb valószínűséggel képes a „pusztán” elégedett ügyfélből visszatérő, majd rendszeres vevőt varázsolni a kezdőként csupán egy jó önéletrajz és rendszeres ügyfél-, irodai és lektori visszajelzések segítségével építkező fordító számára.

A záró fejezetet (*Conclusions*) megelőző rész (*Translators and ethics*) nem csupán a jelen helyzetet vázolja fel már meglévő etikai kódexek alapján, de egy szebb fordítói jövő megalapozását is elősegítő, az orvosok hippokratészi esküjéhez hasonló univerzális, ún. Szent Jeromos-i fogadalom bevezetésére is javaslatot tesz (ennek szövegét a függelékben találjuk), mely feltételezi bár a megfogadott elvek betartását lehetővé tevő ideális világot, azonban kellő mértékben támaszkodik a fordítók emberi és szakmai szempontból is következetesen vállalt etikus magatartására. A szerző szerint ez a fellépés lehet a kulcs a szakma presztízsének visszaszerzéséhez és megőrzéséhez még a rohamos technológiai fejlődés indukálta gépi fordítási és óriási lokalizációs projektek közepette is, hiszen azok fejlődése elképzelhetetlen a magukat is fejlesztő nyelvi közvetítő szakemberek nélkül, akiknek

végző soron az egyre sikeresebb gépi fordítási megoldásokat, személyükben pedig azok mindig felülmúlhatatlan lektorait és utószerkesztőit köszön(t)hetjük.

Imre Attila 2013-as kiadású műve, a *Traps of Translation* folytatásaként is forgathatjuk a fentiekben tárgyalt fordítótudományi munkát, melynek további különlegessége, hogy bár a szerző nevesíti is potenciális olvasóközönségének különböző célcsoportjait – „the would-be, novice or even experienced translators” (Imre 2020: 9) –, a fő fejezetek végén található kérdés- és feladatgyűjteményeknek köszönhetően kiemelt figyelmet kell fordítanunk a mű tankönyvjellegének. Ezek a komplex feladatsorok kiválóan alkalmazhatók például a fordítás gyakorlatába bevezetni kívánó szemináriumokon, ahol a tantervi fókusz a fordítástudományi klasszikusokra összpontosító elméleti jellegű előadásokat követően a szakma aktuális helyzetére és a technológiai fejlődéssel kiépült fordítóipar mindennapjaiban történő eligazodásra helyeződik a hangsúly. A kérdéssorokon túl a betűszavak és rövidítések jegyzéke, a gazdag hivatkozásgyűjtemény és tárgymutató, továbbá a függelékben megtalálható angol, román és magyar nyelvű dokumentumok (fordításhitelesítő záradékminták, az ATA etikai kódexének és a javasolt Jeromos-fogalomnak a szövege) mind hasznos segítői lehetnek a fordítóképzésben részt vevő, esetleg a fordítópiacra frissen kilépő szakembereknek tudásuk ellenőrzésében, felfrissítésében és rendszerezésében egy olyan pálya elején, melynek szépsége és nehézsége is elválaszthatatlan a folyamatos tanulás és fejlődés kényszerétől, de ahol Imre Attila szerint – ha küzdelmekről nem is mentesen – azért mégis van esély a „boldog fordítások” világának megteremtésére.

Irodalom

- Chesterman, A. 2009. The Name and Nature of Translator Studies. *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* Vol. 42. 13–22.
- Holmes, J. S. 1972. The Name and Nature of Translation Studies. In: Venuti, L. (ed.) *The Translation Studies Reader*. 2000. 1st ed., 172–185. London and New York: Routledge
- Imre A. 2020. *An Introduction to Translator Studies*. Braşov: Editura Universităţii „Transilvania”.
- Imre A. 2013. *Traps of translation: a practical guide for translators*. Braşov : Editura Universităţii Transilvania.
- Klaudy K. 2019. Dr. Zeyk Adéle Agatha Christie fordítója. In: Nyomárkay I., Nagy, S. I. (szerk.) *A fordítás elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest: Modern Filológiai Társaság. 143–155.
- Malaczkov Sz. 2022. Az önkéntes fordítás jelene és jövője: a magyar TED-fordítók profilja. *Fordítástudomány* 24. évf. 2. szám. 82–115.
<https://doi.org/10.35924/fordtud.24.2.3>.
- Steiner, G. 1998. *After Babel: Aspects of Language and Translation* (3rd ed.). Oxford University Press.